

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

Презиме, име једног
родитеља и име
Датум и место рођења

Стевановић, Слађан, Јована
24. 10. 1990. Јагодина

Основне студије

Универзитет
Факултет
Студијски програм
Звање
Година уписа
Година завршетка
Просечна оцена

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Основне академске студије српистике
Дипломирани филолог
2009.
2014.
8,52

Магистарске студије

Универзитет
Факултет
Студијски програм
Звање
Година уписа
Година завршетка
Просечна оцена
Научна област
Наслов завршног рада

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Магистарске академске студије филологије (модул Српски језик)
Магистар филолог
2014.
2016.
10,00
Српски језик
Именице *nomina agentis* на примерима повиначеског стила

Докторске студије

Универзитет
Факултет
Студијски програм
Година уписа
Остварен број ЕКПБ бодова
Просечна оцена

Универзитет у Нишу
Филозофски факултет
Докторске академске студије филологије
2016.
140
9,53

НАСЛОВ ТЕМЕ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Наслов теме докторске
дисертације
Име и презиме ментора,
звање
Број и датум добијања
сагласности за тему
докторске дисертације

Nomina loci у говорима јагодинског краја
Мирјана Илић, ванредни професор

Број страна
Број поглавља
Број слика (шема,
графикана)
Број табела
Број прилога

253
6 поглавља, 63 потпоглавља
44 слике, 19 графикана
--
2 прилога

**ПРИКАЗ НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КАНДИДАТА
који садрже резултате истраживања у оквиру докторске дисертације**

Р. бр.

Аутор-и, наслов, часопис, година, број волумена, странице

Категорија

- Јована Стевановић, *Nomina loci* у говору Доњег Штипља (поређење са стандардним српским језиком), *Mejniki in prelomnice v slovanskih jeziki in literaturah*, Ljubljana: Študentska sekcija Zveze društev Slavistično društvo Slovenije, 2021, str. 237–249.
- 1 У раду се анализирају творбени модели на дијалекатском материјалу и упоређују са стандарднојезичним моделима у циљу да се види да ли је одступање само формално-језичког типа односно да ли се јављају специфичности у инвентару творбених форманата или и на семантичком плану у оквирима резултата творбених процеса. M33
- Јована Стевановић, *Nomina loci* у македонском и српском језику (контрастиван приступ), *Међународен дијалог: исток–запад (филозофија, лингвистика, културологија)*, 2020, Vol. 7, No. 4., стр. 17–21.
- 2 *Nomina loci* представљају једну од значајних категорија у српском језику. У овом раду пореде се карактеристике ове творбене категорије са ситуацијом у сродном јужнословенском језику, македонском. M33
- Јована С. Стевановић, Когнитивни приступ настави творбе речи у основној школи, *Међународен дијалог: исток–запад (филозофија, лингвистика, културологија)*, 2018, Vol. 5, No.4, стр. 35–39.
- 3 У раду се примењује савремени теоријско-методолошки приступ проблематици творбе речи са позиција когнитивне лингвистике. Примена савремених научних приступа доприноси усавршавању и осавремењивању наставе српског језика у школама. M33
- Јована Стевановић, Именице с префиксима у роману *Бездно* Светлане Велмар-Јанковић, *Међународен дијалог: исток–запад (филозофија, лингвистика, културологија)*, 2020, Vol. 7, No. 4., стр. 9–16.
- 4 У раду се анализирају префиксиране именице у књиженоуметничком тексту. У раду се примењује да аутор влада теоријскометодолошким приступима и техникама анализе деривационе морфологије. M33
- Јована Стевановић, *Nomina agentis* у македонском и српском језику (контрастиван приступ), *Десетти научен собир на млади македонисти: Конференција во чест на проф. д-р Лидјана Минова-Ѓуркова*, Скопје: Филолошки факултет „Блаже Конески“, Катедра за македонски јазик и јужнословенски јазици, 2020, стр. 145–156. M33

НАПОМЕНА: уколико је кандидат објавио више од 3 рада, додати нове редове у овај део документа

ИСПУЊЕНОСТ УСЛОВА ЗА ОДБРАНУ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Предмет рада ове докторске дисертације јесу именице типа *nomina loci* у говорима јагодинског краја, који припадају косовско-ресавској дијалекатској области. Основно средство грађења ових именица јесте суфиксација, па се у овом истраживању полази од суфикса помоћу којих се оне граде. На одабир теме утицала је чињеница да је творба речи у дијалекту (и-или дијалекатска творба) емпиријски недовољно истражена језичка област. Појмови *творба речи у дијалекту* и *дијалекатска творба* нису прецизно дефинисани.

Што се акцента тиче свака лексема призренско-тимочког дијалекта се може одредити као дијалекатска, јер има еспираторни акценат који не разликује опозиције по квантитету и квалитету, често се задржава старо место акцента, акценат се може паћи на последњем или унутрашњем слогу. Скоро све лексеме косовско-ресавског дијалекта се могу одредити као дијалекатске, јер имају силазне акценте на последњем или унутрашњем слогу. Има и случајева где се акценат подударе са стандардним српским језиком, али се место акцента не подударе. У појединим случајевима се акценат потпуно подударе са стандардним српским језиком, али су ти случајеви ретки. ДА НЕ

Има и примера који фонетски одступају од стандарднојезичког идиома. Поједини примери чувају стари облик неког суфикса (-љк: *барињљк*, *белуљк*; -љц: *братљц*, *жуљанљц*) или стару сугласничку групу (*Сливљк*, *Црељнљница*). Има и случајева где је извршена гласовна промена (упрошћавање сугласничке групе *ни* > *и*: *шеник*; дисимилација *-мн-* > *-вн-*: *гувниште*; метатеза *-зј-* > *-јз-*: *лојзните*, *Лојзните*; испадање једног од двају сличних или једнаких сугласника: *компириште*, *Компирије*; африкатизација, тј. појава *ни* > *нч*: *пчениште* и сл.). Овакви примери нису одлика дијалекатске творбе, већ одлика творбе речи у дијалекту.

На основу свега реченог можемо закључити да се под дијалекатском творбом подразумевају све специфичности и сва одступања од стандарднојезичког идиома. Ту спадају: суфикси и префикси непознати стандардном језику, творбени модели непознати стандардном језику, уже или шире

значење појединих суфикса, неједнака фреквентност појединих суфикса, значењске разлике између дијалекатских и стандарднојезичких примера, деривати који нису регистровани у речницима српског језика, акценатска неподударања, различите творбене основе, нове комбинације творбених основа и творбених суфиксалних морфема.

У истраживању које је спроведено на врло обимној грађи која је емпиријски прикупљена путем упитника од 53 информатора, показане су творбене карактеристике *nomina loci* на дијалектском терену (јагодински крај, косовско-ресавска дијалектска зона), као и карактеристике дијалекатске творбе и творбе у дијалекту и дат је њихов ареални распоред путем 43 слике на којима су пунктови који су обрађени и захваћени анализом. Како је након обимног емпиријског истраживања и јасно утврђене теоријско-методолошке апаратуре грађа пописани и описана, резултати овог истраживања представљају вредан допринос дијалектој творби, али и дериватологији, лингвистичког географији, дијалектологији и проучавању српског језика уопште.

ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Кратак опис појединих делова дисертације

Дијалектска творба и творба у дијалекту недовољно су истражене области у српској лингвистичкој науци. Докторска дисертација *Nomina loci у говорима јагодинског краја*, представља обимно емпиријско истраживање које доноси вредне резултате.

Стање у говорима јагодинског краја организовано је на јако обимној грађи добијеној са 23 пункта, од 53 информатора. Ова грађа је упоређена са стањем забележеним у релевантним речницима српског језика и указано је на све специфичности и на сва одступања од стандарднојезичког идиома (нпр. значењске разлике, регистровани деривати и сл.). Поједини примери детаљно су објашњени.

На крају се сумирају сви резултате добијени током истраживања. Добијени резултати представљени су и лингвогеографски.

Ова докторска дисертација заснована је на записима са терена. Терен обухвата 23 пункта: 1) Драгоцвет; 2) Шуљковац; 3) Бунар; 4) Ковачевац; 5) Врба; 6) Белица; 7) Винорача; 8) Деоница; 9) Стоковац; 10) Јонанички Пријавор; 11) Каленовац; 12) Лозовик; 13) Доње Штиње; 14) Горње Штиње; 15) Горњи Рачник; 16) Доњи Рачник; 17) Багдан; 18) Главинци; 19) Коларе; 20) Пивковачки Пријавор; 21) Драгошевац; 22) Мајур; 23) Мијатовац. Приликом одабира пунктова руководило се следећим критеријумима: 1) сви пунктови налазе се у околини Јагодине; 2) говор свих пунктова припада косовско-ресавском дијалекту; 3) говор одабраних пунктова није проучаван у досадашњим истраживањима. Пунктови ће у раду бити представљени бројевима (нпр. 1. Драгоцвет, 2. Шуљковац итд.). У четвртном поглављу грађе је разврстана према творбеним суфиксалним морфема и то кроз две групе: а) изведене именице које се односе на отворени простор; б) изведене именице које се односе на затворени простор. Фреквентност суфиксалних морфема дата је статистичком анализом путем графикана.

ВРЕДНОВАЊЕ РЕЗУЛТАТА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Ниво остваривања постављених циљева из пријаве докторске дисертације

Анализирајући релевантну лингвистичку литературу, можемо закључити да је дијалекатска творба само оно стање које је изван стандардног језика. Одликом дијалекатске творбе бисмо сматрали све оне суфиксе који су непознати стандардном српском језику: *-на* (*гљ'вна, пр'дна, смр'дна, х'орна, штр'окна*); завршетак *-чки* (*Дуњички, Јабуки*); *-ојла* (*обицојла, прцојла, самодојла, врцојла, потресојла/потрисојла, завидојла, усмрцојла, превртојла, мришојла, шацојла, сакатојла*); *-чење* (*амр'лчење, аст'алчење, гл'авчење, дуо'учење, ду'качење, дуб'ичење, к'лчење*). У дијалекту постоје и префикси који су непознати стандардном српском језику: *ко-, ка-, ча-, че-, чо-, ше-*. Поменути префикси су, такође, одлика дијалекатске творбе.

Анализа релевантне литературе је показала да одређени суфикси у дијалекту граде један тип именица, а у стандардном језику други тип именица: *-ча* у дијалекту гради хипокористике и именице типа *nomina attributiva*, а у стандардном српском језику се поједини топоними завршавају овим наставком (или суфиксом); *-ла* у дијалекту гради именице типа *nomina attributiva*, а у стандардном српском језику именице које означавају оруђе; *-ба* у дијалекту гради *nomina attributiva* мушког рода, а у стандардном српском језику гради *nomina agentis* женског рода; *-ша* у дијалекту гради *nomina attributiva* мушког рода, а у стандардном српском језику гради хипокористике и *nomina agentis* мушког рода (*присташа, изеша, издриша*); *-ја* у дијалекту гради топониме фитонимског порекла, а у стандардном српском језику гради хипокористике, пејоративе и *nomina agentis* мушког рода; *-иња* у призренско-тимочком дијалекту има специфичну особину и употребљава се за образовање апстрактних именица каквих нема у другим дијалектима, док у стандардном српском језику има моцион карактер. Дакле, и творбени модели који су непознати стандардном српском језику одлика су дијалекатске творбе.

Поједини суфикси у дијалекту имају уже или шире значење: *-ица* у дијалекту нема деминутивну функцију; изведенице за именовање деце и младих бића са суфиксом *-че* имају деминутивно-пејоративно значење у дијалекту; *-уша* у стандардном српском језику има пејоративни карактер, док у дијалекту има шире

значење, тј. означава женску особу која се издваја по некој карактеристичној особини која је садржана у мотивној речи; *-ија* у дијалекту има шире значење, које се првенствено односи на именовање женских особа према физичкој или психичкој особини; *-уга* у стандардном српском језику има аугментативно значење, а у дијалекту има шире значење и аугментативно и моћно значење. И неки префикси у дијалекту имају шире значење; *по-* у дијалекту има деминутивну функцију. Ово је још једно одступање од стандарднојезичког идиома.

Неједнака фреквентност одређених суфикса је, такође, дискутабилна: *-ка* је нископродуктиван у грађењу пејоратива у стандардном српском језику, али је у јабланичком говору (призренско-јужноморавском поддијалекту) високопродуктиван у грађењу пејоратива; *-ица* је у стандардном српском језику веома продуктиван у грађењу *nomina attributiva* женског рода, док је у сврљишким говорима непродуктиван у грађењу *nomina attributiva* женског рода; суфикси *-це*, *-е*, *-ле* су знатно продуктивнији у грађењу деминутивних именица у призренско-тимочком дијалекту, него у грађењу деминутивних именица у стандардном српском језику; суфикс *-арница* је продуктивнији у грађењу *nomina loci* у стандардном српском језику него у пиротском говору; *-ад* је нископродуктиван у говору Заплања, док је у стандардном српском језику знатно продуктивнији. И ово је још једно одступање од стандарднојезичког идиома.

Поред неједнаке фреквентности, дискутабилне су и творбене основе. Сагласни смо са владајућим ставовима у литератури где се истиче да се за творбу у дијалекту узима једна, а у стандардном језику друга основа. Тако се суфикс *-ља* углавном додаје на глаголске основе у стандардном српском језику (*ткаља*, *праља*), док се у дијалекту углавном додаје на придевске основе (*миљља* (*миљав*), *ниљља* (*нијав*)). Ово је, такође, још једно одступање од стандарднојезичког идиома.

Следеће одступање од стандарднојезичког идиома тиче се значења појединих деривата. Наиме, поједини деривати у стандардној варијанти српског језика имају једно значење, а у дијалекту друго значење: у говору Доњег Штита *дињар* се односи на земљиште на коме се гаје или су се гајиле диње, док у стандардној варијанти српског језика *дињар* означава одгајивача и продавца диња; *смрекар* – смреков гај, смреков шумарак, *смрекар* – птица дрозд која се храни смрекињама и сл.

Поједини радови бележе неке деривате који нису регистровани у речницима српског језика: *јагодарник*, *вишњините*, *дињарник*, *паприкарник*, *дукљините* и сл. Нерегистровани деривати су, такође, одлика дијалекатске творбе.

Примери који фонетски одступају од стандарднојезичког идиома нису одлика дијалекатске творбе, већ одлика творбе речи у дијалекту.

Стандардни српски језик настаје избором једног дијалекта за општу употребу. Имајући то у виду, стандардни српски језик и дијалекти који нису узети за његову основицу (призренско-тимочки и косовско-ресавски) имају и заједничке елементе: суфикс *-иште* гради *nomina loci* и у дијалекту и у стандардној варијанти српског језика; суфикс *-арник*, такође; суфикс *-арник* се додаје на именичке основе и у стандардној варијанти српског језика и у дијалекту и сл.

Вредновање значаја и научног доприноса резултата дисертације (до 700 речи)

У овом истраживању полази се од следећих претпоставки (хипотеза):

Хипотеза 1: Именице типа *nomina loci* су добијене суфиксацијом, тј. Суфиксација је основно средство грађења именица типа *nomina loci*.

Хипотеза 2: Суфикс *-иште* је најпродуктивнији суфикс у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем отвореног простора у говорима јагодинског краја.

Хипотеза 3: Суфикс *-иште* је без конкуренције у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Земљиште, њива, поље*.

Хипотеза 4: Суфикс *-иште* је безконкурентнији у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Место где се некад нешто налазило*.

Хипотеза 5: Суфикси *-ар/-јар*, *-ак/-јак*, *-ики* *-арник* су продуктивни и у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем отвореног простора у говорима јагодинског краја.

Хипотеза 6: Суфикси *-ар/-јар*, *-ак/-јак* и *-ик* су конкурентни.

Хипотеза 7: Суфикси *-ар/-јар* и *-арник* су конкурентни.

Хипотеза 8: Суфикс *-ара* је високопродуктиван суфикс у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем затвореног простора у говорима јагодинског краја.

Хипотеза 9: Суфикс *-ара* је без конкуренције у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Радиља, радионица, продавница*.

Хипотеза 10: Суфикс *-ара* је без конкуренције у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Фабрика*.

Хипотеза 11: Суфикс *-арник* је, такође, високопродуктиван суфикс у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем затвореног простора.

Хипотеза 12: Суфикс *-арник* је без конкуренције у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Станиште за животиње*.

Хипотеза 13: Суфикс *-ица* је продуктиван у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем затвореног простора.

Хипотеза 14: Суфикс *-арница* је умеренопродуктиван у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем затвореног простора.

Хипотеза 15: Суфикс *-ана* је нископродуктиван у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем затвореног простора.

Хипотеза 16: Одступања од стандарднојезичког идиома су бројна.

Хипотеза 17: У говорима јагодинског краја, који припадају косовско-ресавској дијалекатској области, постоје деривати који нису регистровани у стандардној варијанти српског језика.

Хипотеза 18: Између појединих дијалекатских и стандарднојезичких примера постоје значењске разлике.

Хипотеза 19: Између дијалекатских и стандарднојезичких примера постоје акценатска неподударанја.

Хипотеза 20: У говорима јагодинског краја постоје творбени модели који су фонетски модификовани.

Хипотеза 21: У говорима јагодинског краја постоје суфикси који су непознати стандардној варијанти српског језика.

На основу свега реченог главни циљ ове докторске дисертације јесте да сагледа и опише именице типа *nomina loci* у говорима јагодинског краја, који припадају косовско-ресавској дијалекатској области, да региструје све наставке помоћу којих се граде *nomina loci* у говорима јагодинског краја, да покаже конкурентност суфиксалних морфема. Циљ докторске дисертације јесте и да опише стање у говорима јагодинског краја (у косовско-ресавском дијалекту) у упореди са стањем забележеним у релевантним реченицима српског језика и да покаже одступања од стандарднојезичког идиома. У складу са предметом рада, јасно су дефинисани и истакнути следећи циљеви истраживања:

Циљ 1: Сагледати *nomina loci* у говорима јагодинског краја, који припадају косовско-ресавском дијалекту.

Циљ 2: Описати ове именице у говорима јагодинског краја.

Циљ 3: Регистровати све наставке помоћу којих се граде *nomina loci* у говорима јагодинског краја.

Циљ 4: Утврдити који су суфикси продуктивни у грађењу именица типа *nominaloci* у говорима јагодинског краја.

Циљ 5: Упоредити стање у говорима јагодинског краја са стањем забележеним у релевантним реченицима српског језика.

Циљ 6: Показати одступања од стандарднојезичког идиома.

Циљ 7: Показати конкурентност суфиксалних морфема.

4. Очекивани резултати, научна заснованост и допринос истраживања (до 200 речи)

Очекивани резултати научног истраживања биће би следећи.

Суфикс *-иште* је најпродуктивнији суфикс у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем отвореног простора у говорима јагодинског краја.

Суфикс *-иште* је без конкуренције у оквиру лексичко-семантичких подгрупа *Земљиште, пива, поље* и *Место где се некад нешто налазило*.

Суфикси *-ар/-јар*, *-ак/-јак*, *-ик* и *-арник* су продуктивни у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем отвореног простора у говорима јагодинског краја.

Суфикси *-ар/-јар*, *-ак/-јак* и *-ик* су конкурентни.

Суфикси *-ар/-јар* и *-арник* су конкурентни.

Суфикс *-ара* је високопродуктиван суфикс у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем затвореног простора у говорима јагодинског краја.

Суфикс *-ара* је без конкуренције у оквиру лексичко-семантичких подгрупа *Радића, радионица, продавница* и *Фабрика*.

Суфикс *-арник* је високопродуктиван у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем затвореног простора.

Суфикс *-арник* је без конкуренције у оквиру лексичко-семантичке подгрупе *Станиците за животиње*.

Суфикс *-арица* је умерено продуктиван у грађењу именица типа *nomina loci* са значењем затвореног простора, а *-ана* нископродуктиван.

Одступања од стандарднојезичког идиома су бројна; забележени су деривати који нису регистровани у реченицима српског језика, уочене су значењске разлике између дијалекатских и стандарднојезичких примера и акценатска неподударанја, уочени су творбени модели који су фонетски модификовани и суфикси који нису познати стандарднојезичком идиому.

Директан предмет истраживања именице типа *nomina loci* добијене суфиксацијом. Именице настале другим творбеним процесима (сложено-суфиксалном творбом, префиксално-суфиксалном творбом), нису биле директан предмет овог истраживања.

Стање у говорима јагодинског краја биће упоређено са стањем забележеним у релевантним реченицима српског језика и биће указано на све специфичности и на сва одступања од стандарднојезичког идиома (нпр.

значајске разлике, регистровани деривати и сл.). Појединачни примери биће детаљно објашњени.
На крају се сумирају сви резултати добијени током истраживања. Добијени резултати представљени су и лингвогеографско методом у виду карти.

Оцена самосталности научног рада кандидата

Кандидат је имао тему која је недовољно утемељена и истражена у науци. Прикљена је јако обимна грађа које је у почетку својим обимом стварала и додатне проблеме. Кандидат је успео да добро организује и ваљано анализира грађу, да овлада и додатним вештинама и знањима (лингвистичка географија, ареално представљање лингвистичких података у виду лингвистичких карти) и да успешно одговори на почетне хипотезе и циљеве истраживања.

ЗАКЉУЧАК

С обзиром на све наведене чињенице: недовољно истражена област дијалкатске творбе, грађа која је била јако обимна (23 пункта, 53 информатора), коју је требало и класификовати и анализирати, почетне хипотезе и циљеве рада, добијене и протумачене резултате, сматрамо да је докторска дисертација *Nomina loci у говорима јасовинског краја* урађена у складу са почетним теоријско-методолошким поставкама и јасно утврђеном научно-методолошким апаратом, да су добијени резултати релевантни и вредни за област дериватологије и дијалектологије српског језика и да дисертација треба да уђе у завршну фазу, тј. да се предложи за јавну усмену одбрану.

КОМИСИЈА

Број одлуке НСВ о именовању Комисије 818-01-10/25-45

Датум именовања Комисије 15. 10. 2025.

Р. бр.	Име и презиме, звање	Полне
1.	Др Татјана Трајковић, ванредни професор <i>Tatjana Trajkovic</i> Српски језик	председник
	Филозофски факултет Универзитета у Нишу	
2.	Др Мирјана Илић, ванредни професор <i>Mirjana Ilic</i> Српски језик	ментор
	Филозофски факултет Универзитета у Нишу	
3.	Др Ана Савић-Грујић, виши научни сарадник <i>Ana Savick-Grujic</i> Српски језик	члан
	Институт за српски језик САНУ	

Датум и место: